

ТЕОРЕТИЧНІ Й ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОЗНАВСТВА

УДК 343.97

Джу́жа О. М. – доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, м. Київ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1347-4937>;

Василе́вич В. В. – кандидат юридичних наук, професор, учений секретар секретаріату Вченої ради Національної академії внутрішніх справ, м. Київ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8617-7864>

Особливості тлумачення деяких категорій кримінології

Актуальність статті зумовлена потребою з'ясування змісту понятійного апарату кримінології, формулювання гіпотез й удосконалення її наукового інструментарію, особливостей зв'язку та синтезу з окремими дефініціями кримінального та кримінального процесуального права. Кримінологічні поняття є відображенням найістотніших засобів і відносин, явищ і процесів як складових злочинності, так і тих, що пов'язані з нею. Окреслено проблемні аспекти понятійного апарату кримінології, який склався завдяки мимовільному «спонсорству» юриспруденції, соціології, філософії, психології, економіки, статистики й інших наук, унаслідок чого значна кількість понять неюридичного походження в кримінології приховує небезпеку руйнування механізму юридичних оцінок і висновків щодо злочинності, її причин, особи злочинця, заходів запобігання злочинам. **Висновки.** З'ясування змісту понятійного апарату кримінології є динамічним процесом узгодження гіпотез і положень, думок та поглядів учених-кримінологів, юристів-практиків, соціологів і психологів, результати якого формують доктринальну основу (матрицю) кримінології. Висловлені позиції є спробою впорядкування множинності наукових підходів щодо змісту окремих елементів предмета кримінології, яке формує мотивацію для подальшої дискусії представників вітчизняних й іноземних кримінологічних шкіл. Обґрунтування змісту понятійного апарату кримінології, окремих її теоретичних положень є невід'ємною частиною розроблення концепції боротьби зі злочинністю та має не тільки наукове, а й важливе практичне значення.

Ключові слова: злочинність; кримінологія; кримінологічний інструментарій; понятійний апарат; дефініція; рецидив злочинів; екологічна злочинність.

Постановка проблеми. Як і будь-яка інша наука, кримінологія потребує власного наукового інструментарію, який її обслуговує, тобто власного понятійного апарату. Кримінологічні поняття відображають найістотніші особливості

явищ, процесів і відносин, що є складовими злочинності або категорій, дотичних до неї. Така синергія актуалізує потребу наукового обґрунтування їх змісту, формує діалектичні закономірності єдності та протидії, тобто, з одного боку, це сприяння, а з іншого – попередження злочинності.

Зазначене зумовлює складність понятійного апарату кримінології, який сформувався завдяки мимовільному «спонсорству» юриспруденції, соціології, філософії, психології, економіки, статистики та інших наук [1].

Надмірна кількість понять неюридичного походження в кримінології (кримінальний бізнес, кримінальна юстиція, кримінальна природа тощо) містить небезпеку руйнування механізму юридичних оцінок і висновків щодо злочинності, її причин, особи злочинця, заходів запобігання злочинам, значущості кримінологічних знань у контексті загальнонаціональної просвіти, ускладнює наукове обґрунтування застосування правових і кримінологічних засобів запобіжного впливу на передумови зростання рівня злочинності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми наукового розроблення понятійного апарату кримінологічної науки стали предметом дослідження і дискусій вітчизняних й іноземних учених, зокрема: Ю. М. Антоняна, М. І. Гернета, В. С. Батиргарєвої, І. Г. Богатирьова, В. І. Борисова, М. Вермеша, В. А. Глушкова, В. В. Голіни, Б. М. Головіна, І. М. Даньшина, О. М. Джужі, А. І. Долгової, А. П. Закалюка, В. С. Зеленецького, А. Ф. Зелінського, О. Г. Кальмана, О. Г. Колба, О. М. Костенка, Н. Ф. Кузнєцової, О. Г. Кулика, І. П. Лановенка, О. М. Литвака, О. М. Литвинова, В. В. Лунєва, П. П. Михайленка, Г. М. Мінковського, А. А. Музики, В. М. Поповича, В. О. Тулякова, Б. Холиста, В. І. Шакуна, Д. Ф. Шелі, Г. Й. Шнайдера, О. Ю. Шостко та ін.

Водночас ситуація, що склалася під впливом економічних, політичних, культурних, релігійних, глобалізаційних та інших соціальних і психологічних процесів, ставить перед вітчизняною кримінологією нові завдання та актуалізують потребу пошуку шляхів удосконалення понятійного апарату кримінології, з'ясування його якісних ознак та характерних відмінностей. Зазначене й зумовлює актуальність цього дослідження.

Метою статті є з'ясування змісту окремих елементів понятійного апарату кримінології, формулювання змісту концепцій її наукового інструментарію, особливостей тлумачення, взаємозв'язку з дефініціями кримінального та кримінального процесуального права.

Виклад основного матеріалу. Доктринальне з'ясування змісту понятійного апарату кримінології формує підґрунтя не тільки для єдиного концептуального визначення наукових категорій та узагальнень національних кримінологічних шкіл, а й обґрунтування напрямів, меж і наслідків правозастосовної та правоохоронної діяльності органів кримінальної юстиції та поліції, діяльність якої безпосередньо спрямована на захист особи, її прав і свобод, охорону громадського порядку, громадської безпеки та боротьбу зі злочинністю.

Зазначене стосується, насамперед, предмета кримінології. Кримінологія вивчає факти і явища юридичного змісту: злочини, злочинність, злочинців, потерпілих від злочинних посягань, правові та неправові засоби запобіжного впливу на причини й умови злочинності тощо. Однак кримінологічний підхід до критеріїв оцінювання елементів цих факторів і явищ не відповідає кримінально-правовому підходу, попри те, що кримінальне право і кримінологія спрямовані на забезпечення правопорядку з використанням власних принципів і методів, засобів та заходів запобігання злочинам.

Якщо в кримінальному праві складові поняття формалізовані або наведені за формою й ідеалізовані, тобто доведені до точності вираження ідеї настільки, що стають наближеними до математично точних понять, то в кримінології, навпаки, формальні елементи не настільки істотні. Визначальними для кримінологічних понять є якісні характеристики явищ реального життя, водночас, чимало кримінологів активно долучаються до термінологічних дискусій [2], що можна розглядати як форму реалізації логічного методу пізнання явищ через їх протилежності.

Зокрема, не сформульовано єдиного визначення поняття кримінології, хоча сутність, завдання, функції та загалом призначення кримінології в суспільстві очевидні [3].

Наприклад, у кримінальному праві рецидив злочинів як вид множинності злочинів передбачає вчинення не менше ніж двох умисних злочинів, якщо за попередньо вчинене діяння призначено покарання будь-якого виду і судимість не було знято чи погашено у встановленому законом порядку. У цьому понятті формальна ознака судимості є елементом кримінальної відповідальності, тому відіграє надзвичайно важливу роль під час призначення покарання чи певного обмеження тих прав засудженого, які не передбачені змістом покарання.

Таким чином, у кримінально-правовому контексті поняття «рецидив» оцінюють як юридичний факт, звідси і термін – юридичний або легальний рецидив.

У кримінологічному понятті рецидиву його юридична форма (незнятої, непогашеної судимості) не врахована, тому йдеться про факт множинності злочинів – повторення або повторності вчинення злочину (фактичний або кримінологічний рецидив).

Якщо кримінально-правові поняття спрямовані на оцінювання елементів конкретних явищ або їхніх частин (кваліфікаційних ознак), то кримінологічні поглинають типові ознаки цих подробиць і становлять, з одного боку, схожі та споріднені з ними нові, узагальнені ознаки, але з іншого боку – ті, що відрізняються від них.

Наприклад, забруднення річок, озер, інших водойм і водних джерел, унаслідок якого завдається істотна шкода здоров'ю людей або сільськогосподарському виробництву, спричиняється масова загибель риби, є забрудненням водойм і повітря як один з видів злочинів проти громадської безпеки, громадського порядку та здоров'я населення. У цьому разі юридично значущим елементом такого поняття є незаконність діяння, тобто протиправне (злочинне) забруднення водойм, повітря тощо.

Зміст кримінологічних дефініцій у таких явищах відображає не тільки конкретні види діянь і розміри екологічної та економічної шкоди, а узагальнені ознаки – екологічну шкоду всіх протиправних діянь.

«Незаконний промисел», «забруднення водойм» (а до них можна додати такі: «порушення ветеринарних правил», «незаконне полювання», «порушення правил розробки надр» тощо) як формалізовані й ідеалізовані елементи окремих явищ акумулюються й реалізуються в кримінологічному понятті «екологічна злочинність».

Метою такого синтезу є виявлення загальних і специфічних тенденцій та закономірностей кількісно-якісних показників таких злочинів, з'ясування характерних ознак осіб та причин і умов певного виду злочинів, які завдають шкоди суспільним відносинам щодо раціонального використання природних об'єктів (надр, землі, води, рослинності, тваринного світу, атмосфери), встановлення рівня й адекватності їх правового регулювання, а також розроблення пропозицій і рекомендацій щодо попередження протиправних діянь з метою відтворення, збереження та поліпшення стану навколишнього природного середовища в інтересах сучасних і майбутніх поколінь.

На відміну від кримінально-правових понять, що визначають вину і покарання шляхом юридичної оцінки елементів діяння, цілями з'ясування змісту кримінологічних категорій є

встановлення причин виникнення цих елементів, а також заходів запобіжного впливу на них [4].

Злочин як об'єкт вивчення є єдиним не тільки для дослідження в кримінальному праві та кримінології, а й для всіх дисциплін кримінального блоку – кримінального процесу, криміналістики, кримінально-виконавчого права тощо, проте предмет кожної з них відображає саме ті властивості й відносини, які цікавлять конкретну науку. Слід з'ясувати, у чому полягають відмінності, наприклад, кримінально-правового та кримінологічного поняття злочину. Передусім ідеться про його сутність в одному й іншому випадку.

Зміст злочину як суспільно небезпечного, протиправного, винного діяння, що передбачене законом про кримінальну відповідальність, охоплює:

- 1) з позиції кримінального права:
 - об'єктивні та суб'єктивні ознаки діяння;
 - наскільки і як злочин залежить від особи, яка його вчинила;
 - юридико значущі умови (фізичний і психічний стан, вік, стать, громадянство особи тощо) вчинення злочину;
 - обтяжуючі або пом'якшуючі обставини;
 - кваліфікуючі обставини тощо;
- 2) з позиції кримінології:
 - належність до певного типу (виду) злочинів;
 - причини й умови вчинення;
 - особливості характеристики осіб, які вчинили злочин;
 - першопричини, які спонукали особу, яка вчинила злочин, саме так розпорядиться свободою вибору;
 - конкретні ознаки причинового характеру, які повторюються;
 - закономірності схожого типу (виду) злочину.

Отже, якщо кримінальне право звинувачує особу в учиненому діянні, підводячи подію «під статтю» кримінально-правової норми (кваліфікуючи її), то кримінологія «виправдовує» винного, акцентуючи увагу не стільки на його вині, як на індивідуальній поведінці, що передувала діянню, й обґрунтовує обумовленість події злочину.

Елементи предмета дослідження зазначених проблем, кримінально-правового чи кримінологічного, не можна розглядати як самостійні та різновекторні, оскільки таке об'єднання не є штучним, вони становлять цілісне явище. Саме цим зумовлена позиція тих юристів, які вважають неможливим «вирвати» кримінологію з «тканини» кримінального права [5], адже останнє втрапить свій соціальний зміст.

Однак завдання щодо збереження юридичного статусу цієї науки не має зводитися до самоцілі, головне – зберегти юридичну сутність досліджуваної матерії, тобто тих юридичних фактів (дій і подій), що свого часу започаткували кримінологію, сформували предмет і нині є підґрунтям для розвитку й удосконалення її методології, категоріального апарату тощо.

Соціально-правовий характер кримінологічних категорій [6] та їхній юридичний зміст може відображатися як в адекватній цьому змісту юридичній формі (правопорушення, злочин, вина, мотив, убивство, крадіжка, грабіж тощо), так і в неюридичній формі (соціальні суперечності, антисуспільна спрямованість, жертва, віктимність, віктимізація, експертні оцінки, прогнозування тощо).

Здебільшого кримінологічні категорії виражаються в узагальненій формі: злочинність, стан, структура, характер, динаміка, причини злочинності, корупція тощо.

Крім того, межі кримінологічного аналізу злочину переважно ширші за кримінально-правовий, оскільки:

- по-перше, стадії мотивації та прийняття рішення можуть передбачати такі діяння, які не визначені кримінальним законом як готування до вчинення злочину, проте вони є кримінологічно значущі та можуть свідчити про схильність до пошуку кримінального розв'язання проблеми, загальний криміногенний потенціал і високий рівень маргіальності особи;

- по-друге, кримінологічний аналіз передбачає вивчення посткримінальної поведінки, яка визначає ставлення особи, що вчинила злочин, до наслідків протиправних дій і рівня досягнутої мети, а кримінологічний зміст такої поведінки відображає всі ознаки злочинної діяльності, яку розглядають як ширше явище, ніж злочин у кримінально-правовому сенсі;

- по-третє, досліджують соціальні наслідки діяння як для винного, так і для його жертви, криміногенний та віктимогенний потенціал соціального середовища, а також з'ясовують фактори посилення антигромадської орієнтації, набуття кримінальних навичок, порушення нормального функціонування соціальних відносин, створення умов для продовження злочинної діяльності.

Дискусійним є зміст суто кримінологічних категорій, передусім тих, які висвітлюють сутність і співвідношення елементів суспільних відносин у сфері державних заходів та засобів зниження рівня злочинності.

Зокрема, у кримінологічній та іншій спеціальній літературі, а також в офіційних документах і навіть у законодавчих актах застосовують поняття «кримінальна політика», «кримінологічна політика», «боротьба зі злочинністю», «контроль злочинності»,

«війна зі злочинністю», «протидія злочинності», «запобігання злочинам», «профілактика злочинності», «управлінський вплив на злочинність» [7, с. 7–9]. Проте кожна із зазначених категорій не можна оцінювати як достатньо конкретну чи принаймні однозначну.

Одним із перших за часом уживання є термін «кримінальна політика». Його застосовували в своїх роботах різні автори [8–10], коли вперше було поставлено завдання протистояти масиву злочинів. Водночас трактування поняття «кримінальна політика» було досить різноманітним, і тому дослідники стали оперувати вужчими за змістом термінами, серед яких «кримінально-правова політика», «державна політика боротьби зі злочинністю», «державно-правова політика». Тобто утвердилися два принципово різні підходи до тлумачення кримінальної політики.

Деякі автори керувалися тим, що в межах кримінальної політики вирішують питання впливу на злочини (злочинність) кримінально-правовими засобами, а пропозиції інших зводилися до того, що кримінальна політика передбачає застосування всіх заходів впливу на злочинність – правових, організаційних, соціально-економічних, культурних, психологічних, технічних тощо. У наукових дискусіях такий підхід фактично ототожнює поняття «кримінальна політика» і «кримінологічна політика» чи «боротьба зі злочинністю».

Кримінологічна політика – це комплекс політико-правових, соціально-економічних, законодавчих і урядових рішень, спрямованих на виявлення та усунення причин й умов учинення злочинів, а також боротьбу зі злочинністю. Вона є стратегічною складовою внутрішньої та зовнішньої антикримінальної політики держави, дефініція якої полягає у формуванні доктринальних засад у сфері протидії злочинності та їх практичної реалізації в системі органів й установ кримінальної юстиції та громадських організацій відповідно до вимог національного законодавства і положень міжнародних нормативно-правових актів, згода на обов'язковість яких надана парламентом України.

Хоча злочинність і є похідною суспільних відносин, проте це порівняно самостійний соціальний феномен, який має здатність до самоорганізації та самодетермінації, активного опору офіційному суспільству. Протистояння закону та легальними суспільним відносинам відбувається не тільки шляхом учинення злочинів, а й за рахунок специфічної «кримінальної запобіжної діяльності», так званої фактичної антидіяльності з позицій організації боротьби зі злочинністю.

Термін «війна зі злочинністю» відображає непримиренну суперечність суспільства з нормативно-легітимним упорядкуванням його життєдіяльності та злочинності з власною, специфічною нормативною системою. Результатом такого прямого протистояння може бути застосування незаконного примусу, розправа зі злочинцем на місці вчинення злочину або силове затримання й інші суспільно небезпечні наслідки.

Поняття «компроміс» уживають стосовно певних поступок (угод) перед злочинністю заради досягнення загальної позитивної суспільної мети, що є не цілком вдалим і прийнятним. Компроміс, на нашу думку, можна допускати тільки як реагування на конкретні злочини, щодо конкретних злочинців або злочинних організацій, проте не до злочинності як масового явища.

Категорію «контроль» можна висвітлити через систему заходів з перевірки чого-небудь, кого-небудь, спостереження за ким-небудь, чим-небудь з метою перевірки [11, с. 14].

Теорія контролю ґрунтується на визнанні злочинності «нормальним» для суспільства явищем, оголошенні завдання суспільства не дати вийти злочинності за певну «норму» чи межу. Із цього приводу Е. Дюркгейм 1896 року зазначав, що існування злочинності є нормою лише тоді, коли вона досягає, а не перевищує певний для кожного соціального типу рівень [12].

У сучасних умовах така система може передбачати також і заходи соціального контролю (програмування соціального розвитку), яке становить соціально-системний вплив суспільства та соціальних груп на особу й малі групи загалом.

Поняття «протидія» трактують як знищення іншої дії, тобто всупереч активній протиправній діяльності (дії) застосовують активний захисний прийом або перехоплення (дію). Проте його зміст, на жаль, не охоплює всього комплексу заходів впливу на злочинність як на соціальне явище зі складним причиново-наслідковим комплексом.

Аналогічно можна трактувати термін «вплив на злочинність», оскільки вплив – це одностороння дія.

Історичний досвід засвідчує, що будь-яке цивілізоване суспільство протистоїть злочинності, бореться з нею і докладає максимальних зусиль для послаблення її негативного впливу на формування соціально-економічних та інших відносин, бо інакше воно просто не збереже себе. Водночас це протистояння має здійснюватися в межах закону, у цивілізованих формах, причому не тільки стосовно осіб, які вчинили злочини, а й потерпілих.

Тому, на нашу думку, використання терміна «боротьба зі злочинністю» є прийнятнішим за низкою ознак:

– по-перше, його зміст значно ширший тому, що передбачає вплив на детермінанти злочинності та на злочинця, зокрема правозастосовну діяльність;

– по-друге, у такому формулюванні (сенсі слова) його вживає й міжнародне співтовариство – Організація Об'єднаних Націй, яка проводить світові конгреси з боротьби зі злочинністю.

– Отже, боротьба зі злочинністю – це активне зіткнення суспільства зі злочинністю з метою забезпечення панування права та закону, збереження ним інтересів, цінностей, норм поведінки; це цілеспрямована наступальна діяльність суспільства на злочинність, її причини й умови, осіб, які вчиняють злочини, а також розроблення комплексу заходів щодо їх запобігання.

Висновки. Не претендуючи на безапеляційність і безкомпромісність висловлених думок, ми здійснили спробу впорядкувати зміст окремих категорій (понять) кримінології, подальше дослідження яких обумовлене декількома факторами, зокрема потребою:

– формулювання узгоджених теоретико-методологічних положень щодо тлумачення змісту окреслених категорій кримінології;

– наукового обґрунтування державної концепції боротьби зі злочинністю, що має не тільки наукове, а й важливе практичне значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горшенков А. Г. Преступность как социальный феномен / А. Г. Горшенков, Г. Г. Горшенков, Г. Н. Горшенков // Философия права. – 2004. – № 2. – С. 74–89.
2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. / А. П. Закалюк. – Київ : Ін Юре, 2007. – Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної думки. – 423 с.
3. Юзиланова Э. Г. Эластичность преступности и моделирование казуальных связей в криминологии / Э. Г. Юзиланова // Государство и право. – 2006. – № 2. – С. 96–100.
4. Литвинов О. М. Сучасні проблеми управління профілактикою злочинів в Україні : монографія / О. М. Литвинов. – Херсон : ОЛДІ-плюс, 2003. – 311 с.
5. Методика кримінологічного аналізу злочинності в Україні / [О. М. Джужа, О. Г. Кулик, В. В. Василевич та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі. – Київ : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2006. – 192 с.
6. Тарарухін С. А. Вибрані твори : у 2 ч. / С. А. Тарарухін. – Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2004. – Ч. 2 : Кримінологія. Спеціально-психологічні причини злочинів. – 99 с.

7. Горшенков А. Г. Преступность как объект управленческого воздействия : учеб. пособие / А. Г. Горшенков, П. Г. Горшенков, Г. Н. Горшенков. – Сыктывкар : Коми респ. акад. гос. службы и упр., 1999. – 92 с.
8. Беляев Н. А. Уголовно-правовая политика и пути ее реализации : монография / Н. А. Беляев. – Л. : Ленингр. ун-т, 1986. – 176 с.
9. Дегель П. С. Проблемы советской уголовной политики : учеб. пособие / П. С. Дегель. – Владивосток : Дальневост. ун-т, 1982. – 124 с.
10. Панченко П. Н. Советская уголовная политика : учеб. пособие / П. Н. Панченко. – Томск : Томск. ун-т, 1988. – 198 с.
11. Комплексное изучение системы воздействия на преступность: методологические и теоретические основы / [П. П. Осипов, И. А. Исмаилов, В. Б. Никитин и др.] ; под ред. П. П. Осипова. – Л. : ЛГУ, 1978. – 150 с.
12. Дюркгейм Э. Метод социологии. – Киев ; Харьков, 1899. – 72 с.

REFERENCES

1. Gorshenkov, A.G., Gorshenkov, G.G., & Gorshenkov, G.N. (2004). Prestupnost kak socilnyi fenomen [Crime as a social phenomenon]. *Filosofia prava, Legal philosophy*, 2, 74-89 [in Russian].
2. Zakaliuk, A.P. (2007). *Kurs suchasnoi ukrainskoi kryminolohii: teoriia i praktyka* [The course of modern Ukrainian criminology: theory and practice]. (Vols. 1). Kyiv: In Yure [in Ukrainian].
3. Yuzilanova, E.G. (2006). Elastichnost prestupnosti i modelirovanie kazualnyh svyazei v kryminologii [Criminality elasticity and modeling of casual connections in criminology]. *Gosudarstvo i pravo, State and law*, 2, 96-100 [in Russian].
4. Lytvynov, O.M. (2003). *Suchasni problemy upravlinnia profilaktykoii zlochyniv v Ukraini* [Modern problems of crime prevention management in Ukraine]. Kherson: OLDI-plus [in Ukrainian].
5. Dzhuzha, O.M., Kulyk, O.H., & Vasylevych, V.V. (et al.). (2006). *Metodyka kryminolohichnoho analizu zlochynnosti v Ukraini* [Methodology of criminological analysis of crime in Ukraine]. O.M. Dzhuzha (Eds.). Kyiv: Kyiv. nats. un-t vnutr. sprav [in Ukrainian].
6. Tararukhin, S.A. (2004). *Vybrani tvory* [Selected Works]. (Vols. 2). Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav Ukrainy [in Ukrainian].
7. Gorshenkov, A.G., Gorshenkov, G.G., & Gorshenkov, G.N. (1999). *Prestupnost kak obekt upravlencheskogo vozdeistviia* [Crime as an object of management impact]. Syktyvkar: Komi resp. akad. gos. slujby i upravleniia [in Russian].
8. Beliaev, N.A. (1986). *Ugolovno-pravovaia politika i puti ee realizacii* [Criminal law policy and ways to implement it]. L.: Leningr. un-t [in Russian].
9. Dagel, P.S. (1982). *Problemy soveckoi ugolovnoi politiki* [Problems of the Soviet criminal policy]. Vladivostok: Dalnevost. un-t [in Russian].
10. Panchenko, P.N. (1988). *Soveckaia ugolovnaia politika* [Soviet criminal policy]. Tomsk: Tomsk. un-t [in Russian].
11. Osipov, P.P., Ismailov, I.A., & Nikitin, V.B. (et al.). (1978). *Kompleksnoe izuchenie sistemy vozdeistviia na prestupnost: metodologicheskie i teoreticheskie osnovy* [Comprehensive study of the system of influence on crime: methodological and theoretical foundations]. P.P. Osipov (Eds.). L.: LGU [in Russian].
12. Diurkgeim, E. (1899). *Metod sociologii* [Sociology Method]. Kiev; Harkov [in Russian].

Стаття надійшла до редколегії 04.09.2018

Dzhuzha O. – Doctor of Law, Professor, Chief Research Fellow of the Department of Organization of Scientific Activity and Intellectual Property Rights of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1347-4937>;

Vasylevych V. – Ph.D in Law, Professor, Scientific Secretary of the Secretariat of Academic Council of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8617-7864>

Features of the Interpretation of Certain Categories of Criminology

The article deals with the peculiarities of the interpretation of the conceptual apparatus of science of criminology, in particular concerning the subject of criminology, its connection, synthesis with the definitions of the science of criminal law. Criminology needs a kind of scientific instrument that serves it, that is, its conceptual apparatus. Criminological concepts are a reflection of the most significant means and relations, phenomena, processes, as constituent of crime, and interacting with crime. Under this interaction, as well as interaction in general, the dialectic state of «cooperation» and «confrontation» is understood. That is, on the one hand, it is a favor, and on the other – the fight against crime. Hence, the complex composition of the conceptual apparatus of criminology, which has developed today due to involuntary «sponsorship» of jurisprudence, sociology, philosophy, psychology, economics, statistics and other sciences. Such a large number of notions of non-legal origin in criminology conceals the danger of the destruction of the mechanism of legal assessments and conclusions about crime, its causes, the identity of the offender, measures to prevent crime and the significance of criminological knowledge to «ordinary» national education, but not to scientific substantiation of the application of legal and non-legal measures of preventive influence on the causes of crime. The sociological stratification of the conceptual apparatus of criminology, for example, provides a basis for the scientific substantiation of the orientation of the police on the excessively wide coverage of the content of educational and preventive activities, including the fact that it does not act as a police officer as an armed law enforcement agency (we recall the employment of people who returned from places of deprivation of liberty, treatment of alcoholics, drug addicts, control over adherence to trade rules, participation in work with mentally ill, etc.). Therefore, in studying criminology, the application of criminological knowledge, the student should be guided by the legal significance of problems related to crime. Social problems, no matter how important they are to society, require the development of social but not criminological measures, that is, those that are reduced to very important tasks. Criminology studies facts and phenomena of a legal nature: crime, crimes, criminals, persons who have committed crimes, victims of criminal encroachment, legal and illegal means of preventive influence on the causes and conditions of crime, crime. However, the criminological approach to the criteria for assessing the elements of these factors and phenomena is not adequate to the criminal-law approach. Although both criminal law and criminology are ultimately aimed at ensuring law and order through the prevention of crime and the preventive effect in general on crime. In contrast to the criminal-law concepts that determine the guilt and punishment through the legal assessment of the elements of the act, the objectives of the criminological concepts are to establish the causes of these elements and hence – measures of preventive influence on them.

Keywords: crimes; science criminology; criminological concepts; conceptual apparatus; definitions; relapse of crimes; ecological crime.